

ИЗЛАЗИ

четвртком и недељом

ЦЕНА

ЗА 1 МЕСЕЦ 1 ДИНАР
или 1 КРУНАПретплату примају све поште
у Србији и иностранству.

ЗВЕЗДА

ПОРОДИЧНИ ЛИСТ

ПРЕТПЛАТУ ТРЕБА СЛАТИ:
Уредништву „Звезде“
Кнежев Споменик бр. 9.НЕПЛАЋЕНА ПИСМА
НЕ ПРИМАЈУ СЕ

Рукописи не враћају се.

УРЕДНИШТВО СЕ НАЛАЗИ:
Кнежев Споменик бр. 9.

БРОЈ 15 ПР. ДИН.

Уредник: ЈАНКО М. ВЕСЕЛИНОВИЋ.

БРОЈ 15 ПР. ДИН.

ЛИТИЈА У КЕФЛАРУ

Хајрих Хајне —

I

На прозору ниском стоји мати,
У постељи син јој лежи бони
„Зар, Виљеме, ти нећеш устати,
Да с литијом идеш? — Звоно звони!“

„Болестан сам, мајко мила, јако,
Нит што видим, нити чујем гласа.
Мртве Грете сећам се једнако;
Срце боли, — нема за ме спаса“.

„Устај, сине, хајдемо у Кефлар,
Узми књигу, бројанице с њоме,
Мајка Божја светог лека даће
Срцу твоме тешко боланоме“ ...

Од сунашца блеште крсти сјајни,
А песама смерно брује гласи.
Литије су код Келна на Рајни,
Светина се нија к'о таласи.

Виљем с мајком за литијом ступа,
Звона брује чак се кула вија
И обоје поју тихо, смерно:
„Да си вечно хваљена Марија!“

II

У Кефлару данас Божја Мајка
Извезено златом рухо носи.
Данас она лека даје оном,
Ко то вером и молитвом проси.

И долазе од свуд бони људи,
Доносе јој удове воштане,
Мајка Божја — свак' се диви, чуди —
Излечи им на мах тешке ране.

Ко јој руку донесе воштану,
Том се рука излечи у трену;
А ко ногу — исцели му рану —
Те до века хвали он моћ њену.

Ко у Кефлар на штакама оде,
По ужету после нема мира;
Ко с прстима завијеним оде,
У тамбуру тај весело свира.

Једно срце воштано и мати
Са уздахом даде своје сину:
„Мајци Божјој сад ћеш ово дати
И болови тебе ће да мину.“

Син уздишућ одмах срце узне
И пред сликом Мајке Божје стаде;
Из очију теку вреле сузе,
А од срца исказује јаде:

„Ти преблага, Божја Мајко света,
Ти пречиста и праведна Дево,
Ти царице небеснога царства,
Помози ми што те молим ево:“

„Ја станујем с мајком својом старом
На крај Келна — кога свако хвали:
Ту имаде цркви и капела
Врло много великих и мали.“

„До нас близу становаше Грета,
— Ах, сад труну те кости млађане
Воштано ти срце, Дево, дајем.
Излечи ми срца мога ране“.

„Излечи ми, Дево, срце боно
Душа ће ми е' у песми да нија:
— Ко анђелска кад с неба забруји —
Да си вечно хваљена, Марија!“

III

Крај свог боног сина мати спава.
Свуд тишина. Поноћ давно мину...
Наједанпут Божја Мајка уђе,
Тихим кроком приђе боном сину.

И над њим се осмехнувши надви,
— А Виљему сваки дисај преста —
Руку своју на срце му стави,
Осмехну се благо — на је неста.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Ал' све ово мајка у сну виде,
У будућност ко да прозре сину,
Од једном се трже и пробуди..
Лавез паса прекиде тишину.

На постели син лежао мирно.
Беше мртав. Мајци суза кану.
Светла румен лице му озари,
Прва румен сунца тек што грану.

Тужна мати клече, руке склопи;
Туга јој се око срца свија.
И побожно тек запоја тихо:
„Да си вечно хваљена, Марија!“

Шабан, 1895 год.

† К. Абрашевић.

У ВИНОГРАДИМА

— БОРИСАВ СТАНКОВИЋ —

Мирише ми земља на испуцано грозђе а магла хладна и мрка не диже се већ тако лако. Са свију страна само луна од оправака на бачвама и крблама. Од како је настала берба, ноћ се не зна. У које год доба а чаршија закрчена колима грозђа са села. Око њих лењо и дремљиво стоје сељаци, ишчекујући купце, механџије, и, увијени у дугим гуњама, с дугачким штаповима „ост'нима“ растерују децу која се тискају око кола, краду из њих грозђе, више ради забаве, и бацају га на све стране те где год станете пуца зрно под ногама.

Али кад дан осване и улицама које излазе у винограде или на „царски друм“ почну да иду коњи натоварени крблама, берачи, аргати, просјаци, цигани и по неки газда на своме коњу или магарцу; па кад све то почне да се тиска, гура, претиче једно друго, онда ни кокош не би могла да прође с једне на другу страну улице а камо ли човек. Само се чује вика „коњара“, шкрипа белих корпи што набацане вине из крбала, нерасушених, старих самара и вика деце која јашу, једва се виде од крбала, у скуту носе бошче, за појасам „пиштољче“ од чаурице а босе им ноге клате се и ударају коње по вратовима. У страну, поред зидова иде женски свет. Напред су жене у антеријама, „количићима“ и загаситим пампима; за њима девојке у тесним минтанима, шалварима, ципелама „на копче“. Иду оне лако, плашљиво. Држе се рука за руку и косо окрећу к зиду, да им „мушкарци“ не виде набрекле груди. „А мушкарци“ забацили доламче преко рамена, утегнули се појасевима до пазуха и с пушком у руци по четири у један корак грабе. А неки бесан па баш иза жена опали из пушке; девојке цикну, сабију се у гомилу, запуше уши а жене грде, а коњи потрче, крбле се одвајају од самара и луцају, дечац се погну, једном руком придржавају се за самар, лактовима и трбусима стискају бошче што су им у

крилу, а другом заустављају коње који се брзо стишају, и поћу обичним корацима и као нога у ногу, иду. Цупкају, разривају пут копитама и грабе виноградима који се из далека црне а по којима се већ свет размилео, вију димови наложених ватри, шарене се обешене женске „стајаће“ хаљине о грамама већ голог дрвећа, одјекују пуцњи пушака, усклици, довикивање. Небо је сиво, тмуро. Брда и брегови црне се и непомично опртавају. Цела је земља влажна и мрка. По кад кад пролети јато гавранова, али не гракће, већ само шушти и брзо се изгуби у мрку даљину и маглу. А магла се полако и развлачећи диже... Да, да, јесен! Али тад не беше јесени. Срце младо, душа навирила, очи се рашириле па цео дан шврљам с друговима по виноградима, пуцамо из пушака, ложимо ватре од влажних, земљивих лозинака и пушимо дуван. Тек пред вечер ако дођем у наш виноград. Још из далека, на улазу, видим где се Марко коњар раскречио, шубара му штрчи на глави, он коленима притиснуо крблу; заврнуо рукав на кошуљи и муља грозђе што му жене синају из својих корпи грдећи сваку што поред грозђа бере и сухо лишће, а оне га и не слушају шта их грди, навикле се, па га само пецкају и дирају, а он муља, виче и трчкара час ка трешњама где је ракија, час на пут да обиђе свога коња који чекајући на товар пасе суху траву по јендеку.

— А, господинче, предусрете ме. Камо чича Марку ракије? Тако ли ти? Чекај, да ли ћу да ти играм на свадбу.

Ућутках га дуваном и ућох у виноград. Жене ме једва дочекаше и осуше грдњама: где сам био, што не радим? како нећу ни вечеру да добијем и друго. Одговарам ја њима. Шалим се. Биле су све наше: тетке, стрине, ујне, неке из компилука, а била је и она, Ленка. Само, као мени у инат, није се дала да је видим. Шалим се ја, јер знам да ми мати није ту. Она је онамо иза винограда, при ватри где заједно са комшиницама из суседних винограда кува кафу и нуде се ракијом. Затим одох ка трешњама које су биле у средини и око њих била мала ледина. По гранама и око стабла било је обешених и поређаних женских хаљина. Ту је било свилених шалвара, антерија, минтана, лакованих папуча и ципела. Све оно што се при раду прља... Почех да тражим што за јело једнако слушајући шалу, смех и кикотање наших што су брале око пута. По која, док јој се однесе пуна корпа и испразни у крбле, устала би. Шамију забадила, разазурила се, без бошче, у устима држи зрно грозђа и сише га, а у руци јој, умрљаној од земље, сија се „ко-сирче“ што је од циганке купила за један грозд. И у сваком винограду тако. Свуда жене, девојке. Трче из једног у други виноград, састају се. Нестало је међа, граница. Све је једно. По дрветима беле се обешене хаљине, из јендека и међа вију се густе димови, чује се прасак сувих лозинака на ватри, узвици при товарењу крбла, њихово крчкање, кикот девојака, разговор жена и витлање деце... Свуда и

са свију страна дим, песма, пуцњи а све се то меша, разастире и расплињује у влажном, као на киселом ваздуху...

Ја сам стао. Нисам осећао глад. Гледао сам и разгледао хаљине што беху око трешње Напхох на Ленкине шалваре од ђизије и минтан од јумбасме. Познао сам их по оним златним ширитима. Загњурих лице у њих а оне миришу, миришу на нешто, што тако годи и потреса. Из тога трже ме вика на Спасену, младу, виту, црномањасту и топлу жену нашега компије који је одмах после свадбе отишао у Турску да шије чакшире, пошто то код нас већ нестаје. Вичу на њу што неће да бере. Воли да носи корпе, да истрчава на пут, гледа, обзире се, после утрчи у виноград преко јендека вијући се и кикоћући. А остале је пецкају, питају: да ли је скоро сивала мужа? Због кога истрчава? Па да би шала била већа, и чују је дирати за Марка. А Марко чује, мило му, па се чини као невешт и само виче:

— Жене брзо!... Брзо бре, ево комшије већ тринајест товара, а ми?... Их!...

И брзо се сагиње, муља бесно а рука му се црвени као крв, од грозђа.

Одвојих се од трешње и седох до једног чокота. Нисам хтео да идем тамо код њих. Једно ради ње, Ленке, као у инат, а друго знам да ће ме терати да радим. А да им ја носим корпе, тешке су; опет да берем, брзо ме заболи крстача сагињући се. За то седох за чокот, откивух грозд, он ми се просу, зрна одлетеше и разасуше се. Загледам ону њихову глатку површину, скупиљам мед што се нахватао по њој и слушам песму која отегнуто и из далека долази:

„Девојчице, ружичице — ружо румена!

„А што си ми невесела — уста медена?“

— Што не береш? Чух иза мене глас мек, дрхтав и врео. Леђа ми се запалише од њене близине. Нећу да се окренем већ одговарам тупо:

— Па шта ћу? Кад ти за мене радиш? И окретох се. Она стоји. Гледа ме. Уста сплом задржава од осмеха. Чека да се ја осмехнем, па онда она. У десној јој се руци бели и одудара од шалвара нова, бела корница, а у левој „косирче“. Прети јој улепљени земљом како је по њој скупиљала зрна. Брада овална а тамни и румени јој образи отекочили од стегнуте шамије, коса се извукла и пала по челу чак до мрких, крупних и топлих јој очију.

Стоји. Чека да се насмејем, али ја нећу, но ћутим и чупкам лишиће. Били смо у свађи. То је било пре неколико дана кад је дошла код нас, на бунар, а од мојих нико није био. Тек што је почела да вади „кофу“ из бунара, а ја дошао и тобож донео јој моју тестијцу да је научи, коју сам на влаш испразнио у кујни. Не одмичем се од ње, већ стојим и додирујем је. Пламти сва, али заузета око вађења „кофе“, па ништа не може. Само је почела брже а окреће чекрк, па пуна јој снага да се увија, крши, груди да више отскачу, показују се обле јој мишице на рукама да затежу минтан. Ухватих је за пас. Није могла да се брани. Ако ме одгурне

рукама, пустиће „кофу“ и она ће се разбити; овамо ја је стежем све више и више... чак и груди! Она клеца. Хоће све да пусти и падне.

„Пусти ме, молим ти се! Пусти, тако ти све на свету!... Ох, мајчице моја!..“

И заплака се.

Пустих је. Погом гурнух моју тестију и она се разби. Вратих се гунђајући:

— Не бој се. Знам ја да ти мене не волиш, него...

Она је извадила кофу, почела да сипа воду у тестије, али сва се тресла, дрхтала, те вода није улазила у отворе већ обливала дршке и грла тестија. Око десет кофа извади док једну тестију напуни. Читава се бара разли од просуте воде. Напуни остале тестије али не иде. Не сме, а да се не помиримо. Зна она да тада не би је погледао и тако увредљиво пецкао, да би ишла као луда. Час, у инат мени, раскалшна, бесна, час „умилна“ као да су јој сви по кући помрли. Зато сада и стоји, дрхти, нија се. Чека да је ја први ословим, макар и најгрубље, а она ће већ да ми понусти, моли ме и насмеје се.

(СВРШИЊЕ СЕ)

ЈЕЛЕНИН МУЖ

РОМАН

НАПИСАО Ђовани Верга

(наставак)

На њему је све било скромно: његов рад, његова нежност, његова утанчана великодушност. Кад би зидали ваздушне куле за будућност свог детета, Јеленине би биле најлепше и најживописније. Говорила је да ће узети енглеску бону, тосканску васпитачицу, учитеље за музику, цртање, језик и шта ти ја све знам. И тако би више пута за своју њер ковала планове своје младости, који се нису остварили. Чезаре се до душе не усуђиваше ни једном речју прекинути те необуздане пенаде њене маште, по би се благо смешно, као да је хтео вратити је стварности. Али у своме срцу осећао је неку зебњу, као одјек бола, који су му задале те плузије.

Па ипак његови немири ублажаваху се при пријатној светлости оне лампе, између четири зида, при детињем мрморешу она два умилна гласа, те је понављао у себи: — И ова је дете! и то би јој изговарао гласно са својим суморним осмејком, милујући је по црној коси као и своју кћерицу: — Дете! детенце моје! Ти си још дете.

И осећао је неку меланхоличну радост, неку врсту утехе при помисли да је његова Јелена била тако млада или неискусна, да није могла појмити зло које чини, да он мора бити њен заштитник и њен вођ, и да је он крив што ју је некад њена романтична главица повела странпутицом, јер није био ни довољно паметан, ни довољно снажан. Осећај сопствене слабости беше његова највећа мука. Чинило му се да нема поверења у своју жену само за то што нема поверења у себе. Приљубљивао се у толико већма

уз њу у колико се мање осећао раван њеном одлучном и свршеним карактеру. Он је био жена, љубавница, био је јак само онде где је требало да буде преданости, самоодрицања и пожртвовања. Али зар и Јелена није њему много жртвовала! Колико ли га је мисли мучило, докле је миловао Јеленину главу! и једна, болнија од свију, која му напад није била бистра и јасна, али му је мутила и тровала сваку радост, која га је мучила, кад би га Јелена пријатно погледала, кад би се на њ насмешила, кад би јој глас мекше звучао, кад би као залубљена голубица погнула главу, под његову руку, којом ју је миловао! Не! не! није било могућно, да је та голубица погледала тако другог! да му је тако говорила!

Била је дете! Била је дете!

За тим би васлонио главу на Јеленина рамена, обгрлио је обема рукама, као да хоће да је заштити, и говорио јој је о кћерцици, да би ову ставио између садашњости и прошлости.

— Главно је да то створење научимо да буде срећно и да се задовољи с оним што има. Зар није тако, Јелена? Кад је човек задовољан, онда је и срећан. Ми нисмо богати. Толико смо се вињили! Сећаш ли се, сирота Јелена! Али сад је све свршено. Је ли да је све свршено?... Реци ми, јеси ли и ти срећна?

Јелена је повлађивала главом, очима, миловањем, пољупцима... За тим би почела поново да љуби, грли своју кћерчицу. Клела се да ће одселе живети само за своје дете.

Једина Јеленина таштина била је, да дете показује мајци, сестри, пријатељицама, које су је походиле. Умотавши му румено лице у чипвану кашницу, и дугу извезену хаљиницу, изводила га је у наручју дојкиње у шетњу. Била је рада да га сваки дан удешава као какву луткицу и да и дојкиња њеног детета има живописне хаљине, са златним вараменицама, чипкама и пантљикама. Док би пред огледалом, с дететом у наручју, компоновала какву жанр-сличицу, почела би да огледа своје шепире с перима и хаљине, које су изишле из моде. То је подсећаше на киселе осмејке пријатељица и намељиве погледе њених обожавалица. Мало по мало и дете, које се непрестано дераше и гужваше јој хаљине, пређе сасвим у наручја дојкињи. Јелена се врати својим посетама, својим концертима у „Филармоници.“ Недељом иђаше у два сахата на велику мису, по том шеташе испред „Caffè d' Eugora“ а за тим је од четири до пет одлазила у шетњу до Виле Реале. Мужа убедише, да његова канцеларија веома сужава стан, те га пресели на горњи кат. У оне две собе удари један тапетар на кредит сав свој стари есиан, који је по Јеленином упутству намештен у живописном переду. За петак, кад је Јелена примала, узет је један сед, величанствен, избријан слуга, који је изгледао као да је младу домаћицу дететом на коленима пушкао. Присви домаћи пријатељи беху се за дивно чудо умножили. Јеленине музичке вечери биле су одлично посећене. Ту је било више или мање пострадалих бароница и маркиза, ма да без титуле, али које су давале тон у моди; људи из бољег друштва, који су могли озбиљно говорити о својим аристократским обвезама и који су одиета с љубичицом у руници од канута и с шапоклаком под мишком долазили од кнегиње Б. и војвоткиње В., да учине подворење сињори Јелени, тискајући се око њене фогеље с пријатним и поверљивим лицем и с оном неусиљеном учтиво-

шћу, која у свакој речи, сваком покрету, сваком нагласку има онај зрачак поноса, који жене очарава, људима нагони румен гнева у лице и врећа их ма да није намењен њима, а понижавана неж е и бојажљиве. Ови се показиваху као да не виде, кад дочек не би био као што треба, кад би слуга начинио какву глупост; а домаћин био бојажљивији него његове званице. Али Јелена би поруменела; и она би се и нехотично збунила изгубила своју природну слободу, у непрестаној зебњи, да не буде смешна кривицом других. Њен муж, који није био калар, да се успротиви том новом начину живота, повукао се добровољно, једно из рођене му повучености, а друго из извесне осетљивости, која му налагаше да се не излаже никаквим упоређењима, која би га понижавала. Он је једини хтео, да његова Јелена буде срећна и држао је да јој дугује ту накнаду после свих оних јада, што су их заједно претрпели, а којима је, по његовом мишљењу, био највише крив њин некадашњи тешки положај, мислио је да ће се чвршће припити уз њу испуњавањем и задовољавањем њених жеља. Рачунао је на њену захва ност, те да поново утврди љубав, коју је видео како ишчезава у њеним расејаним погледима. Мислио је она ће рећи: — Тамо у једном углу има један човек, на кога се нико не обазире, коме имам да захвалим за овај раскош, ова провиђења, ова подворења.

Пријатељи који су пили његов чај и дерали његове тепихе, мучно да су га и познавали. Отмени тон његове жене удаљавао га је и нехотично. Манири великог света, коме је Јелена као мајмун подражавала, да би се одржала на нивоу свог друштва, без којих манира није могла бити ни једног тренутка као год ни служитељи пред вратима без ливреја стварали су дубоку провалу жене и мужа. Он би се враћао кући уморан, расгрнут, кад би Јелена излазила из своје облачионице намирисана и елегантна као каква слика из помодног листа. Питала га је хитно, да ли му што треба и звонила по служав у. Тужила се: — Боже мој! у ово доба. Кад очекујем на толики свет! — Понеки пут уграбила би који тренутак, шмугнула кроз ходник и промоливши своју пурпурним ружама или камелијама искићену главу кроз врата његове собе узвикнула би му: — Зар нећеш да дођеш часком? Само часком! да се покажеш, да не будеш као нико твој? — Изјутра, кад би се уморна и сањива вратила из позоришта, с игранке или музичког вечера, пустила би се овако расејана да је милује и постала би нестриљива, кад би јој замрсио какву траку или јој извукао иглу из косе. — Боже мој! Боже мој! Ти не знаш како сам уморна. Ти си зар већ устао! А мала? Је ли плакала? За што ниси часком дошао до Галијевих, да се покажеш!... Како сам сањива! Пусти ме да спавам!

(НАСТАВИТЕ СЕ)

ЈУЛИЈА ПОПЕЈА

— НОВАЛА —
ISABELLE KAISER

Када Публије Клодије уђе у циркусну арену диже се читав урнебес од узвика и дивље клике.

Ту беше васцели Рим, од пучана са Субуре до Цезара с брега Палатинског.

Клицали су му због његове дрскости: био је толико смео те је ушао у кућу једнога конзула римскога, док су у њој жене светковале празник богиње добра.

Узвикавали су због његова страховита обесвећења: жене су морале напустити свечаност и посакривати светиње.

И он ће за који часак бити кажњен за своје љубавно злочинство. Храбро је ишао у суерет смрти као што други иду у суерет победи; он је покорио живот, надвладао судбину: љубио је Јулију Понеју. Прекорачив праг арене први његов поглед паде на њу: он спази само малу риђу главу с косом као Ђилибар, посуту златним прахом, и како њене очи у њ беху упрте, он је ишао еластичним кораком као да га облаци носе у пределе вечитога блаженства.

Он виде само њу и поздрави је са *Salve Domina!*¹⁾ и тај поздрав надвиса бесну клику народну.

А она! Она не беше ни робиња из Илирије, ни ослобођеница Дијанина; ни девојка из трећег стадежа, па ни весталка; његова љубав беше узлетела до на врх људских амбиција, једним ударом дрскога крила његово срце беше додирунуло сâм врхунац: Јулију Понеју, кћер Цезареву!

Она беше горе, у царској ложи, на столици од слонове кости, а покрај ње, озбиљна лица, обријане главе на којој стојаше лаворов венац опточен белим трачицама, њен отац, Август. У јасним императоровим очима беше нека божанска сила која као сунце заслепљаваше.

Публије Клодије презриво одби гладијаторово *Ave Caesar!*²⁾ Он се беше одрекао живота и његових таштина; он ту у томе часу није имао ни богова, ни Цезара: само је једна жена за њ постојала.

Он погледом измери светину која дисаше задовољством што ће уживати у његову последњем часу.

Било је ту Гала, Германца, Сирјана са обала Оронте, Грка из Јеладе. Сенатори у пурпурно окићеним хаљинама и тогама, витезови, проконзули, децемвири и војни трибуни; беху ту и весталке претори из градова Иса и Цибеле, који ношаху гомилу класја, источњачки играчи с капама од скрлета, кашпири и лопови, мађионици из Халдеје и продавци амаџија, читав чопор робова дуге косе и пробушених ушију и деца у белим тогама отпоченим пурпуром, а у очима им блисташе вучја дивљачност.

Та је руља грозничаво дисала у очекивању раздјављива призора, један човек, један патриције, Публије Клодије, чувен са свога богатства и говорништва, погинуће кроз који часак зарад њихова задовољства и зарад очију једне жене.

А хоће ли да погине? Неизвесност им надимаше груди. Осуђеник је био сам господар своје судбине. И свачије очи вребаху његове кораке који лутаху између живота и смрти. Тај призор им је распаљивао страст више но борба атлета на Марсову пољу, више но поморска битка на Тибру, више но трка двоколица у циркусу, више но славне трогјанске игре римске младежи, још више но бесна, помамна игра деце азиских владара.

Ово беше нова казна. Двоја врата водила су у арену. Једна су водила из једног дубоког узаног ходника и допираху до пештере где два татарска тигра, изгладнела дугим постом очекиваху свој плен; друга — из ћелије једне патрицијске кћери, потпуно спремне за венчање.

Та двоја врата беху потпуно једнака, херметички затворена и нема; не пропуштаху нимало ни урлање зверованих песму младе невесте. Осуђеник је имао да се само за душу своју боговима помоли и да се управља по унутрашњем гласу својем. Остављен му беше избор врата; срам и смрт или љубав и живот; избор између тигровских зуба и руке девојачке.

А Публије Клодије није чак ни погледао та врата: он је гледао Понеју; у њеним је очима хтео прочитати своју пресуду. Једина је она, као ићи Цезарева, познавала тајну подземних ходника аренских: звер је овде, жена тамо! Једина је она једним мигом својим или покретом свога ружичастог прста могла спасти или осудити. А Публије очекиваше тај знак.

Осећао се као спутан суровом жељом животињске руље која га својом страшћу хипнотисаше. Јер народ је огде дошао зарад трагедије, не зарад идиле, њему је требало крви, не ружа!

Публије гледаше Понеју и сећаше се...

Занет својом страшћу продро је у палату, преобучен као свирачица, јер беше голобрад а тело му имађаше грациозности као у какве девојчице. Абра, Понејина робиња, уведе га својој госпођи под затворене чадоре лозичиних грана, покрај светог змаја, подигнута у подножју богињине статуе.

Сутра дан Сенат нареди потеру за безаковиком. Центуриони одмах закуцаше на његовим вратима и одвукоше га с постеље од кипарисова дрвета. У Атријуму јадиковваху његови робови, желећи му да пре постане мазгаром арбанских гора него Публије Клодијз, којег би с конопом о врату. водили на губилиште.

Он је иловио по облацима свога љубавнога нијанства, налазећи да је блажен живот који га је могао бацити, као ратни плен пред ноге драгавине.

Он уђе у арену, осмејкујући се на статуе Победи, осећајући да су живот и смрт у његовој власти и презирући их подједнако.

Даде се знак за извршење.

Публије погледа Понеју.

Тајанствена у својем непомичном положају, кћи Цезарева опази тај поглед и појми његову поверљиву и дрску заповест. Она је смишљала одговор.

Шта се догађало у души те жене, души милоснице у краљевском телу. Она је била наклоњена том човеку који беше на гласу као племенит и леп; при помисли да су друге жене лежале на рупи Публијевој, осети она зверску жељу да широм отвори врата изгладнелих тигрова...

Но од једном јој јасно извиђе пред очи то тело младога бога како лежи на песку као зверски плен, виде последњи, излесајни поглед онога који би једино њу љубио као нежни прекор самртникових очију... у души се њеној ошкринуше врата сажалења и појави се невина девојка, девојка која спасава.

...Ипак је тај човек имао смелости да је пољуби, он ју је победио... пољубац кћери Цезареве требало је крвљу збрисати. Та уста човека, која могаху њу издати, требало је запушити песком и мукком; те руке које су њу грлиле требало је да се укоче; те ноге које су ишле на суерет Понеји требало је скрхати.

Она хладнокрвно погледа Публија како тихо и господствено корача к вратима.

¹⁾ Здраво, Госпођо!

²⁾ Добро дошао, Господару!

Над њим лебдијаше задихана тишина руље.

Дах васцелога тога народа, жудна крвава призора, гоњаше га к вратима зверова... Тисућу руку нестрпеливих од жеље отвараху пред њим кавез, бацаху га тигровима с ватреном страшћу дивље помаме...

Он корачаше к њему, гледајући Попеју.

Величанственост блиске смрти беше исписана на његову челу. У томе часу у васцеломе Риму не беше човека који би му могао бити раван. Попеја виде како се у његовим очима затвара рај. Умро или остао жив, он би једино њу љубио. А зар Јулија Попеја могаше имати сучарнице?..

Она даде један знак који само он могаде опазити: њена мала риђа глава наже се лако у лево и поглед што сицу испод њезиних трепавица проже га као електрична струја.

Публије уздрхта од радости... Био је спасен!

Он се упути к левим вратима, разумео је: драгана му је нудила живот... И он пође к њему.

Пред затвореним вратима он, без икаква сколишења, стаде. У једноме трену дух му облете сав живот и виде будућност.

Када би закуцао, изишла би преда њ непозната, страна девојка, и за тога човека, одана бескрајној љубави, остале жене не би постајале. Када би закуцао, то би значило живети животом без радости, без светлости, јер би Јулија Попеја била за навек за њ изгубљена; знао је да је кћи Цезара Августа обећана Тиберију који је, да би се њоме могао оженити, скоро отпустио Агрипину. И његов рођени љубоморни бес раздираће му срце јаче но тигрови зуби заривени у живо месо.

Он се беше одрекао живота, изглед да се у њ врати страшио га је као прашњив пут који се у недоглед пружа...

Не, по сто пута не!... Пре и јуначку смрт но живот без циља! Драгана беше племенита даровала му је краљевски дар, живот. Он ће бити племенитији од ње. Живот! Та он ће га за њу дати. Срећа што га је она љубила, неће бити прескупо плаћена једним часком самртне борбе, а богови љубави и душе морају имати уточишта за жртве несрећних љубавника. Он се наједанпут окрете, пређе арену и пред императоровом ложом дже руке и кроз гробну, страхотну тишину одјекнуше ове две опроштајне, уздрхтале речи! „Vale carissima!“ а очи му, гутајући њу, узвикаваху: „Нека је благословена смрт која ме слобађа живота што бих га морао без тебе проводити!“

Сав народ чу тај узвик, сав народ разуме да тај човек приноси на жртву свој живот због смелости своје љубавне изјаве и, да би могао љубити краљицу хтео је краљевски да умре.

Тада, занесен фанатизмом своје страсти, не осврнув се, пође, јурну к вратима... на десно... закуца... чекаше смрт уздигнуте главе, прекрштених руку, затворених очију...

Велика решетка спаде.

У страховитом очекивању диже се урнебесна вика... Учини се као да је циркус емрскан каквом лавином.

Кокка је пала: Публије Клодије беше осуђен.

Он отвори очи, и учини му се готово невероватним: из теснога, мрачнога ходника прилакаше му нека појава,

бледа као восак покривена дугим велом и носаше му љиљан и руже...

Он осети бол као да га је звер за гушу шчепас. Он баца поглед Јулији Попеји... и његове очи, отворене страховитом издајом, видеше јасно.

И смрт сиђе на њега, смрт његове безграничне љубави. Мала, риђа глава императорове кћери беше бледа од обманутога беснила, он увиде њену поквареност, њен дивљи егоизам...

Лево, у пештери, заурлаше тигрови, преварени у очевању својега плена...

Публије виде Попеју онакву каква је: достојна жена једнога Тиберија

И његова страст клону: он сахрани прошлост у другом, проничном поздраву Vale carissima! који клигну у асени, пренув у смех.

Руља као нестална и попустљива према свима победоцима, кличаше му.

Он се лагано окрете девјци која му пружаше руже. Она смаче свој вео: беше чиста и невина као храмовека голубица. Он спази како на њеноме уздигнутоме челу светли прозорје љубави и у њеним очима, очима кћери, савременика Христова, Публије Клодије виде како се сија одблесак Назаретске Звезде.

Он је узе за руку и коракну у нов живот...

Велимир Ј. Рајић.

ПРОПАСТ СВЕТА

(Једно неиспуњено пророштво)

Међу хартијама свога деда по матери нашао сам поред осталих хартија и бележака још и овај запис у коме је некакво прорицање о судбини света.

На запису не стоји ни које је године писан, ни ко га је писао. Рукопис је на обичној хартији и доста исписаном руком преписан.

У место сваког даљег разговора о овоме, саопштавам сѐм рукопис који ће бити тим интереснији данас, кад се у велико говори о блиском емаку света:

Описаніе свето у Италиј

Нашло се у Крупту — Италиј — код њкогъ калуђера после смрти његове:

1845 љта. Папа и попови изгубили су оно право, кое су имали.

46. У Витлеему и у Ерусалиму Христиани су задобили од Турака.

47. Глад велика, болест нагла као колера.

48. Новог краља крунисати хоћеду у царству.

49. Много вођа, ране и болести.

1850. Болестъ у вилаету.

51. Нову владу променућеду.

52. Римски папа у страу.

53. Репата звезда видеће се.

54. Велика суша и гладъ.

55. Цареви ће се завадити.

56. Турци ћеду у Константинопољу здраво бити узбіени,

*) Збогом, драга моја!

57. У Ердѣљу биће куга.
 58. Мађарског краља крунисаћеду.
 59. У Француској земљи биће ратъ.
 1860. Из Констандинопоља бићеду Турци истерани.
 61. Биће добро у вилаету.
 62. Тада ће се Антикристъ родити.
 63. Врло добра година.
 64. Ту ћемо кодъ едногъ пастира многи доћи.
 65. Земљотресеніе, одъ буба таборъ и рану силну поестћеду.
 66. Ништа се ново догодити неће.
 67. Новогъ краља у Аустрији хоћеду крунисати.
 68. Прави човекъ видеће великога Бога.
 69. Многи предикатори хоћеду се налазити.
 1870. Ништа ново догодити се неће.
 71. Нови папа биће крунисанъ.
 72. Овај Антикристъ расте, али свету на велику штету.
 73. Рената звезда видеће се.
 74. Велика суша.
 75. Многи краљевци ће се завадити.
 76. У Риму оће већа власт да се огласи.
 77. Многи оћеду познати Бога и веру христіанску.
 78. Велики ће се Бог нама показати, и познаћемо га.
 79. И Илія и Енохъ јошть су живи и скоро ћеду на овај светъ доћи.
 1880. Римски папа у 24. год. службе свое умреће, и закони ће се променути.
 81. Родна година.
 82. Велика глад, време едан на другога.
 83. Папа дае отмѣна лица губити.
 84. Многи ћеду краљевци да трие чрезъ на рода ратове
 85. Ратови велики, оскудна година.
 86. Велика гладъ.
 87. Антикристъ порасто е и пошо е да вара светъ.
 88. Христовъ крстъ сваки ће моћи видити.
 89. Чудновате ствари моћи ће се видити у свету.
 1890. То исто слѣдуе.
 91. Антикристъ мл ги светъ вара.
 92. Народ ће Римъ опустошити.
 93. Илія и Енохъ доћи ће на овај светъ живи.
 94. Цео ће светъ у ватри горети.
 95. Сунце месец и звезде ћеду изчезнути.
 96. Мртви ћеду устати горе из гробова.
 97. Велики стра по целомъ свету, конацъ бѣдногъ живота.
 98. Биће еданъ пастиръ и едно стадо.

Кончаніе овогъ свѣта

* * *

Може бити да преписа овога или сличногъ прорицања има још ко, те би вредно било пронаћи им извор.

Сећам се да сам као дете у Соко Бањи слушао у фамилији о некаквој старој хартији на којој је било такође записано о крају свега. Тада сам чуо да такав препис треба да има свака кућа.

Још се сећам да сам у Соко Бањи у детињству чуо, да је Христос узносећи се на небо, ученицима, кад су га запитали кад ће се вратити, рекао само: *хилјаду и...* остало нису ученици чули, јер се Христос беше већ високо узнео, те према томе, извођен је закључак, да ће свет пропасти

најдаље до две хиљадите године. — И овоме причању вредно би било сазнати извор.

Најзад врло би важно било разабрати шта наш народ верује и прича о пропасти свега, па и томе потражити извора.

Пред смак свега 1899. г.

Алек.

Тих. Р. Ђ.

КЊИЖЕВНОСТ

Звездина Библиотека. Толике се књиге штампају, па опет књига немамо. Или ћемо ваљда рачунати у књижевност *Кашетана Драјфуса, Мару Бугарку, Стамболске тајне* и друге сензационе романе, што су поплавили нашу књижевност од ово неколико година, и стали на пут правом развоју њеном? Да није било *Књижевне Задруге* те нам даде *Обломова* и *Богородичину Цркву*, ми би са стидом и црвенећи морали гледати у прошле деценије, које нам дадоше Ига, Гогоља, Тургенјева и друге ваљане писце из светских, а нарочито из руске литературе.

То је побудило уредништво *Зезде* да крене *Звездину Библиотеку*, у којој ће доносити одабране радове страних писаца у ваљаним преводима. Уредништво је имало обзир и на наше литерарне прилике и подесио да ту *Библиотеку* даје јевтино: Она ће излазити двапут недељно: *четвртком* и *недељом* на целом табаку, и доносиће у свакој свесци сем започетог романа и по једну целу причу; цена ће свакој свесци бити само **10** пара динарских.

У првој свесци, која ће изићи 4 новембра, почеће излазити **Козаци** приповетка чувеног руског писца *Лави Николајевича Толстоја*. То је рад који је створио славу Толстојеву и обратио пажњу и критике и публике на њ. Приповетка је веома занимљива што ће нам и читаоци признати чим је почну читати.

Ако *Библиотека* буде нашла одзива, ми ћемо по свршетку *Козака* дати нашим читаоцима читаву серију романа *А. Н. Лејкина*, писца добро познатог романа **Где поморанце зру**, што је у *Звезди* излазио и обратио пажњу наше публике. Ми ћемо одмах почети доносити његов роман **Наши у иностранству** који се већ преводи. Тај је роман пун занимљивости и хумора да ће заиста бити и лепа и пријатна забава.

Сем руских, нама најпречих, доносићемо радове и од француских, талијанских и немачких писаца а нарочито у малим причицама.

Ми мислимо да ће *Звездина Библиотека* бити најподеснија лектира свакоме ко од књиге тражи да га наметно и пријатно забави, па зато и рачунамо на сваког писменог Србина и Српкињу, уверени, да су им једанпут додијале сензационе ствари којекаквих Монтепена, Виктора Фалка и других шарабатала.

Морална цензура. — Последњи роман Толстајев *Васкрсење* почео је излазити у енглеском преводу у великом њујоршком часопису *Cosmopolitan*. Али одмах, још у почетку, Толстој нареди своје заступнику у Енглеској, Черкову, да се обустави даље излагање. Уредник *Cosmopolitan*-а, да би поштедео моралне осећаје моралних Јенкиа, изостав-

лао је сва места која су се њему чинила незгодна, и замењивао их својих духовитим и моралним исправкама. Толстој прича о једној младој девојци која је корачала крупним корацама: „Њене младе и снажне ноге брзо су се кретале.“ А у америчком часопису изашло је: „Њене витке ноге брзо су се кретале.“ Некљудов, јунак романа, у почетку је, као Парсивал, „апсолутно чист.“ *Cosmopolitan* је превео: Био је у потпуном незнању живота.“

Некљудов, за време борављења код својих старих рођака, заљуби се у младу Маслову. После тога, одлази у Петроград, где живи развратним животом гардијскога официра. После четири године опет долази, налази Маслову, и у очи подаска заведе је. Супротност између племенитога и чистог младића првога састанка и распуснога официра другог, веома је лепо обележен код Толстоја. Али када је ова сцена прошла кроз америчанско морално сито, добило се ово: Некљудов долази само један пут теткама; глагол „завести“ избрисан је; сцена завођења, која је у осталом код Толстоја само узгред поменута, замењена је овим речима: „Оне ноћи која је претходила одласку Некљудовљевом, они заказаше једно другом састанак при месечини, под дрвећем, да би рекли једно другом збогом: она је била готова да му да свој живот!..“

Појамно је, да се велики писац, који по чистоти својих осећаја и високој моралности, нема премца међу свима савременицима, морао наљутити на овакве глупости и обуставити даље штампање романа.

Да не буде исти случај и са српским преводом? Г. преводилац је професор књижевности у Крагујевачкој гимназији у којој је директор цуритан забранио ђацима да примају *Звезду*, јербо у њој има срамотских ствари, на пример Јанково *Циганче*, а и име је листа женског рода....

Један поглед на наше спиритисте и њихове последице, написао М. М. Петровић ђакон Београдске Саборне Цркве. Цена 0-30 дин. Београд.

Спиритизам, то болесно чедо XIX сполећа, почело је и у нас, захваљујући индивидуама примчивим за болести овакве врсте, да хвата дубока корена. Писац ове брошуре, на јасан начин, са Еванђељем у руци, устаје против ове интересантне и ужасне болести. Ми топло препоручујемо ово делце свима заблуделим душама, које за своје животне недаће траже лека у ванприродним појавама, које је створила западњачка болесна фантазија, па људи у те појаве слепо верују, као у какве видљиве, стварне богове, с којима човек може говорити и погађати се за откуп својих грешних душа и за отклањање свију препона које стају на пут жељеном благостању и човечјој срећи.

ПОШАЛИЦЕ

Госпа: Хоћете ли можда језик да ми прегледате?
Лекар: Па наравно, то је код вас главна ствар.

Садржај: „*Лигија у Кефлару*“. — „*У Виноградима*“. — „*Јеленик мурж*“. — (наставка) „*Јулија Поваје*“. — „*Прошет светла*“ — „*Књижевност*“. — „*Пошалице*“. — „*Репертоар народног позоришта*“.

Власник: Ст. М. Веселиновић, — Штампарија Свет. Николића Об. Вен. Бр. 2. — уредник Јанко М. Веселиновић

*
Странац: Је ли, је ли ово преки пут за Вишњицу?
Сељак: То је, рођаче, туда ја увек стоку проводим.

Америчанска реклама

Прича се да се на једном гробном споменику у Њу-Јорку налази овакав натпис: Овде леже посмртни остаци уваженог грађанина Филијаса Гудвина, који је после смрти оставио 10.000 долара и младу удовицу.

*
Умре лекар; умре и један његов пацијент. Десило се да је лекарев спровод био напред а за њим пацијентов, на то ће приметити један шаљивчина: — Ово је први лекар кога прате његова дела.

*
Гледа сељак у излогу слику Венерину, па ће рећи:
— Место да је за те паре, за које се сликала, купила хаљине, она се сликала гола.

РЕПЕРТОАР

НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА

Недеља, 24. октобра: Дневна представа *Агнеша*, позоришна игра у три чина, с певањем, написао Шандор Лукачи, превод с мађарског. Музика од Ерка. — Вечерња представа: *Гаврани*.

Уторник, 26. октобра: *Живот је сан*, драма у пет чинова написао Калдерон де ла Барка. (Г. Адалберт Матковски члан царско-немачког дворског позоришта у Берлину, гостује са својим особљем) (Први пут).

Среда, 27. октобра: *Уријел Акоста*, трагедија у пет чинова, написао Карло Гуцков. (Г. Адалберт Матковски гостује са својим особљем). (Пред последњи пут).

Четвртак, 28. Октобра: *Кин*, позоришна игра у пет чинова, написао Александар Дима Отац (Г. Адалберт Матковски гостује са својим особљем). (Последњи пут).

Субота, 30. Октобра: *Погера*, комад из народног живота у пет чинова и осам слика, с певањем, написали Јанко Веселиновић и Илија Станојевић. Музика од Даворина Јенка.

Недеља, 31. Октобра: Дневна представа: *Лукреција Борџија*, драма у пет чинова, од Виктора Иго, превео с француског Милан А. Симић. — Вечерња представа: *Отаџбина*, драма у пет чинова, написао В. Сарду, превео Сава Рајковић.